

מלחמת אוקטובר 23

שאלות ותשובות על עמדת שמאל עקבית

כששורות אלו נכתבות, קבריהם של מאות אזרחים ישראלים עודם טריים. מאות אחרים עדיין מוחזקים בעזה, ובתיהם של אלפי אזרחים עומדים בחורבנם. בה בעת, אלפי אזרחים נהרגים בהפצצות ברצועת עזה, נפצעים ונאלצים לנוס על נפשם ולנסות לשרוד ללא צרכים בסיסיים כמו מים וממדי ההרס שם חסרי תקדים. אנו בזכרות שותפות לתחושות ההלם, האבדן והשכול של הציבור בישראל, כמו גם בעזה. אנו מאמינות שהדרך להתמודד עם המשבר הנוכחי היא פיוס המושתת על הכרה בעוולות העבר וההווה, ועל שיבת הפליטים לבתיהם. המאורעות הקשים של ה-7.10 עוררו שאלות קשות בקרב רבים במחנה השמאל בישראל. מצאנו לנכון להציע תשובות לכמה שאלות.

איך זה שלא התפכחתן אחרי ה-7.10? ראייתן למה חמאס מסוגלים?

לצערנו, גם החמאס וגם הצבא הישראלי ולמעשה עוד הרבה צבאות וארגונים לוחמים ברחבי העולם מסוגלים לפשעי מלחמה. אולם חברות ועמים מסוגלים גם למשא ומתן ואפילו לחתימה על הסכמים. ההיסטוריה העולמית מלאה בסיפורי אלימות כשם שהיא מלאה בסיפורי פיוס, גם במקומות בהם נראה היה שבלתי אפשרי להתגבר על המחלוקות. בהרחבה, בחברה הפלסטינית וגם בישראלית יש כוחות שאינם שוחרי מלחמה ואינם מאמינים בפתרונות כוחניים. ישראל באופן עקבי מחלישה ואף מחסלת קולות פלסטינים כאלה. החברות והעמים שלנו, כמו כל העמים, מסוגלים גם לזוועות שקשה לתאר וגם לחיים משותפים בשוויון. מה שקובע אם תהיה יותר אלימות או יותר דיפלומטיה הוא בעיקר הסיכוי המציאותי להשיג חירות ושוויון באמצעות הדיפלומטיה. ובידינו ליצור סיכוי כזה. האלימות שראינו בשבועות האחרונים היא תוצאה טרגית של חיסול האופציות האחרות וחיזוק עקבי של האופציה הצבאית האלימה.

בדיוק מתוך החשש מהאכזריות וממעשי הזוועה להם מסוגלות כל החברות האנושיות, כפי שהוכח בעבר ובהווה, אנחנו פועלות מזה למעלה משני עשורים לקידום תרבות פוליטית של צדק, חמלה ושוויון. בדיוק מתוך המחויבות למנוע את המחיר הנורא של כל סוגי האלימות — בין אם היא גולמית, ישירה ורוויית דם, בין אם היא מתווכת דרך טכנולוגיות מתקדמות ובין אם היא מופעלת בשיטתיות באמצעות מנגנונים של נישול והשפלה — אנחנו לומדות ומלמדות על ההקשרים בהם נוצרת אלימות ועל הדרכים לתיקון ופיוס.

הבנת ההקשר אינה שקולה להצדקה ואחריות אינה בהכרח אשמה. המתקפה של ה-7 באוקטובר, ובמסגרתה הטבח המחריד באזרחים, אינה רק תוצאה של האידיאולוגיה הפונדמנטליסטית של חמאס. היא נטועה בהקשר רחב של מציאות אלימה, מיליטריסטית וגזענית של שביית מיליוני נשים וגברים ברצועת עזה במתחם מגודר של הזנחה וייאוש, ושל בחירה ישראלית מכוונת

לחסל כל אלטרנטיבה סוציאל דמוקרטית ושמאלית בהנהגה הפלסטינית ולמנוע כל צורת התנגדות בלתי-אלימה לכיבוש, כדוגמת שביתות, הפגנות, חרם, משיכת השקעות וסנקציות.

את האלימות של השבועות האחרונים אי אפשר להבין ללא הכרה בהקשרה ההיסטורי והפוליטי הרחב ובראש ובראשונה, בנכבה המתמשכת.

מה קשור עכשיו נכבה? למה מה שהיה בעבר חשוב עכשיו?

אי אפשר להבין את היחסים בין ישראל לרצועת עזה, לרבות אירועי השבועות האחרונים, בלי להבין איך נוצרה בכלל "רצועת עזה", מי הם תושביה ומדוע עבורם מה שכבר "עבר" הוא מציאות חיים מוחשית ומתמשכת

ברצועה הצרה שבין בית חנון לרפיח התרכזו במהלך מלחמת 1948 מאות אלפי פליטים שגורשו מערים כמו יפו ולוד וממאות כפרים רחוקים כקרובים, כגון הוג' (על אדמותיו קמה שדרות) והרַבְיָא (על אדמותיו קם קיבוץ כרמיה). ההיווצרות של מחנה פליטים ענק בחבל הארץ הזה לא הייתה מתוכננת, והיא נוצרה בעיקר כתוצאה מהיותו אזור ספר עם גישה לים. לא הייתה כוונה שיתבסס באזור העני ממשאבים מטרופולין אוטונומי שיתקיים לאורך זמן ואכן במהרה התפתח במקום משבר הומניטרי נורא.

במהלך המלחמה ובשנים שלאחריה, פעלה ישראל לבודד את ה"רצועה" שזה עתה נוצרה ולהקיפה בחגורה של ישובים ישראליים באמצעות גירושים נוספים (אלפים מתושבי אלמַגְדָל — היכן שנמצאת היום אשקלון — גורשו עד סוף 1950) והקמה של קיבוצים, מושבים, עיירות וערים ישראליות על אדמותיהם.

כך נוצר מחנה הפליטים הגדול בעולם. יותר מ-70% מתושבי רצועת עזה, או כמיליון וחצי בני אדם, נחשבים עדיין לפליטים עפ"י החוק הבינלאומי.

רובם חסרי אזרחות, שנולדו וחייהם כל חייהם ללא זכויות, מנועים מלחזור לאדמותיהם ולבתייהם.

בזאת לא הסתיימה האלימות כלפי תושבי רצועת עזה. בנובמבר 1956 כבשה ישראל את הרצועה והכריזה בה על משטר צבאי שנמשך עד ליציאת הצבא הישראלי מעזה במרץ 1957. במהלך החודשים האלה נהרגו אזרחים רבים, בין היתר במה שעד היום מכונה ונזכר בחברה הפלסטינית בשם "טבח ח'אן יונס" ו"טבח רפיח". ב-1967 כבשה ישראל את רצועת עזה מחדש ומיקדה את המדיניות שלה בהעמקת הבידוד הגיאוגרפי ובמניעת היתכנות של שיבת הפליטים. ביולי 1971 פלש הצבא הישראלי למחנות הפליטים שאטי וג'בלייה, הרס אלפי מבני מגורים והעביר בכפייה כ-10,000 פליטות ופליטים לאזורים אחרים בתוך הרצועה. ב-1972, במבצע חשאי, גירשה ישראל אלפי נשים וגברים מאזור "פתחת רפיח" (הפינה הצפון מזרחית של חצי האי סיני) במטרה לפנות את השטח להתיישבות יהודית שתיצור חיץ בין רצועת עזה לבין מצרים. כך הוקם "חבל ימית". במהלך שנות ה-70 וביתר שאת לאחר השלמת פינוי סיני ב-1982 הופנתה ההתיישבות היהודית גם ללב רצועת עזה עד אשר פונו הישובים במסגרת תכנית ההתנתקות ב-2005.

כלומר, בניגוד לזיכרון הקולקטיבי הישראלי, פליטות, אלימות וגזל התקיימו בעזה גם בין 1948 לבין האינתיפאדה הראשונה (ולא סתם "האינתיפאדה הראשונה" — המרד הפלסטיני העממי הגדול הראשון אחרי הנכבה — פרצה דווקא ברצועת עזה), וכמובן גם אחרי "ההתנתקות". פינוי ההתנחלויות הישראליות ב-2005 לא שם קץ לשליטה הישראלית בכמעט כל תחומי החיים של תושבי הרצועה. המציאות הזו הביאה לתחזית של האו"ם שכבר ב-2020 רצועת עזה לא תהיה ראויה למגורי אדם.

הפגנות הענק שנערכו בקרבת הגדר בשנים 2018-2019 תחת הכותרת "צעדות השיבה הגדולה" היוו תזכורת לכך שגם צעירי עזה, שנולדו לתנאי חיים מחרידים, מים מזוהמים, אחוזי תמותה גבוהים ואבטלה, לא שוכחים את ההיסטוריה ודורשים את מימוש זכותם לשוב לאדמות מהן אמותיהם ואבותיהם נעקרו. צעדות השיבה היו ברובן אירועים לא אלימים, מעין

פסטיבל ענק בו נכחו משפחות שלמות, נשים וגברים בכל הגילאים, בו הזכירו את שמות הכפרים מהם הם גורשו ואת סיפוריהם שנגדעו ב-1948. באחד המאהלים הונף שלט דו לשוני בו נכתב: "مش جايين بحرب . جايين نرجع لبلادنا — לא באנו כדי להילחם, באנו לשוב לארצנו". כזכור, צעדות השיבה נענו באלימות רצחנית כלפי אזרחים לא חמושים, עיתונאים וצוותי רפואה.

שאלת הפליטות אינה שייכת לעבר — היא הטרגדיה המתמשכת של העם הפלסטיני כולו, ושל תושבי רצועת עזה בפרט.

בימים אלה ממש, מוסיפה ישראל מאות אלפים למניין הפליטים במסגרת הפינוי הכפוי של צפון הרצועה, ההפגזות המתמשכות וההרס של עשרות אלפי בתים. עבור חלקם הגדול זו אינה הפליטות הראשונה. התבוננות בהיסטוריה של היחסים האלימים בין מדינת ישראל לבין רצועת עזה ממקמת את העקירה, ההרס והמוות בהקשר רחב יותר וביחס ישיר למדיניות הטרנספר המאפיינת את ישראל מראשיתה, הרבה לפני ה-7 באוקטובר 2023, ועוד בטרם קם ארגון חמאס.

כדי שנוכל להבין את הבעיה ולחשוב יחד על פתרונות אנחנו חייבים לקחת בחשבון את העובדות ההיסטוריות האלה. ההסתרה וההכחשה של שכבות האלימות והאובדן הן חלק ממהלך כולל ומכוון של מחיקת הקיום הפלסטיני וההיסטוריה שלו. על הדרך, נמחקים גם הזיכרון, ההגינות והחמלה של מיליוני ישראליות וישראלים, יהודיות ויהודים, הנושאים (גם אם שלא ברצונם) באחריות למציאות המושתקת, ומשלמים עליה מחיר כבד.

**כשאתן אומרות "אי אפשר לצפות מעם שסובל דיכוי לא להתנגד",
אתן מצדיקות אלימות, לא?**

אלימות נגד אזרחים חפים מפשע אף פעם אינה מוצדקת. רצח וחטיפה

של אזרחים ובפרט של ילדים הם פשעים נגד האנושות. בה בעת, לימוד העובדות ההיסטוריות והכרה בהן אינן בבחינת הצדקה. בדיוק מתוך ההתנגדות שלנו לאלימות אנחנו פועלות לקידום אלטרנטיבות שלא יגררו עוולות נוספים. דווקא מי שהתעלמו או הצדיקו במשך שנים כה רבות את האלימות כלפי העם הפלסטיני — בהרג, בגירוש, בגזל, בחטיפות, באונס, בהשפלה וברדיפה — ראוי שישאלו את עצמם מהם הקריטריונים שלאורם הם קובעים איזו אלימות יש לגנות.

האם לישראל אין זכות להגן על עצמה?

זכות ההגנה העצמית מוקנית לכל ואינה מוטלת בספק. אלא שראוי לשאול אם ישראל באמת מגינה על "עצמה"? האם תושבי הדרום מוגנים? והצפון? האם "אזרחי" ישראל הפלסטינים מוגנים?

ההתמסרות לדימוי ה"וילה בג'ונגל", במקום הירתמות כנה ושחרת שלום ליצירת בית במזרח התיכון, ההתעקשות "לחיות על החרב" והמיתוס שהרתעה צבאית עדיפה על משא ומתן מדיני — כל אלה לא הגנו על אף אחד ולא חיזקו את הביטחון של אף אחת בין הירדן לים.

אירועי ה-7 באוקטובר מוכיחים יותר מכל שהרתעה צבאית וטכנולוגיה מתקדמת לא יכולים להעלים את הזעם והשאיפות של מיליוני אנשים החיים תחת דיכוי, ואין בכוחם למנוע התפתחות של תנועות מיליטנטיות ומסוכנות יותר ויותר.

מה האופק של גישות התקפיות לביסוס ההגנה של ישראל מול חמאס? למחוק את עזה? את כל מיליוני התושבים שם? באיזה מחיר? ומה על קרובי משפחתם בגדה המערבית ובתוך ישראל הריבונית יש להשמיד גם אותם? ומה עם חיזבאללה? האם נמחק את כל תושבי דרום לבנון? אין באמת תכלית או היתכנות לפנטזיות הג'נוסייד שמפיצים פרשנים צבאיים ופוליטיקאים

חסרי אחריות. בפועל, וכפי שהוכח באינספור הקשרים אחרים, ההגנה היחידה מפני שכנים עוינים היא להתמודד עם מקור העוינות בהידברות. כן, זה ייקח זמן וידרוש ויתורים, אבל האלטרנטיבה גרועה בהרבה — עינינו הרואות.

עוד הרג והרס ברצועת עזה לא יביאו ביטחון ולא יחפו על הכישלון של מדינת ישראל בהגנה ברגע האמת על תושבי הדרום.

אתן קוראות לדה-קולוניזציה, זה אומר שאתן תומכות בפעולה של חמאס?

דה-קולוניזציה, במובנה הבסיסי, היא שחרור משלטון זר. במקרה הייחודי של קולוניאליזם התיישבותי, שבו ההיגיון המנחה את השלטון הזר אינו רק ניצול חומרי, אלא השתלטות על מרחב מאוכלס ושינוי המאזן הדמוגרפי באמצעות מנגנוני נישול וגירוש, דה-קולוניזציה מקבלת מובן רחב יותר הכולל דרישה להשבת אדמות, נכסים, זכויות וריבונות לצד שינוי התרבות הפוליטית מתרבות של עליונות, גזענות ומחיקה לתרבות של כבוד ושוויון.

דה-קולוניזציה, אם כך, היא תהליך שיכול להיות מורכב ממגוון פעולות. מצדה של האוכלוסייה הנתונה לשליטה קולוניאלית, היא כוללת קודם כל את עצם הקיום, ההתעקשות להישאר, להישמע, להיאחז בקרקע ובזהות (בתרבות הפלסטינית מקובל כאן המושג **صمود**, סומוד, שפירושו "החזקת מעמד" או "אחיזה איתנה"). לצד המשך הקיום, השאיפה לשחרור משליטה קולוניאלית מתבטאת גם בהתנגדות, אלימה או בלתי אלימה (**مقاومة**, מקאומה).

גם לחברה המתיישבת, השולטת, יש תפקיד בתהליכי דה-קולוניזציה. במקרים רבים התגובה של המתיישבים לתהליך הדה-קולוניזציה היא עזיבה של השטח. התופעה הזו מוסברת בכך שבמקרים רבים, בהעדר עליונות

וזכויות יתר אין למתיישב אינטרס להישאר ומוטב לו לחזור למדינת המוצא (כך קרה למשל באלג'יריה). עזיבה של המתיישבים אינה בהכרח דרישה או משאלה של הקהילה המשתחררת משליטתם ואינה בהכרח אפשרית או רצויה. בהקשר הישראלי, למשל, אין עוררין על כך שלעם היהודי יש קשר היסטורי, דתי ותרבותי למקום ושהיה קיום יהודי בארץ הזו גם לפני המשטר הציוני.

עזיבה אינה הצעד היחיד שלרשות החברה המתיישבת. דה־קולוניזציה יכולה לכלול שינוי פוליטי עמוק בקרב החברה המתיישבת — שינוי קשה וארוך, אך גם משחרר, שכולל הכרה ולקיחת אחריות, מחויבות להיפוך של תהליכי מחיקה ודה־הומניזציה, וויתור על קרקעות וזכויות יתר וכן על מערכת ערכים ואמונות היוצאת מתוך הנחת עליונות.

דה־קולוניזציה יכולה להתרחש ופעמים רבות אכן התרחשה למרבה הצער באלימות רבה, תוך ביצוע זוועות ופשעים הן מהצד השולט והן מהצד הנשלט. אך היא יכולה גם להתרחש בדרכי שלום, כפי שאירע בדרום אפריקה. זה בדיוק החזון של זוכרות, כמו גם של גורמים רבים מאוד בחברה הפלסטינית. איננו מאמינות בפתרון עוול על ידי יצירת עוול חדש. תחת זאת, אנו מאמינות שלמרות הקושי שבוויתור על זכויות היתר מהן נהנית החברה הישראלית, רק לפירוק מלא של המשטר הקולוניאלי יש סיכוי ממשי לרפא את הפצע העמוק ולאפשר ביטחון ורווחה והשתלבות בת־קיימא של יהודים במזרח התיכון, כשווים ולא ככובשים. זאת, בניגוד למחירים של המשך חיים במדינה כובשת — מדינה מיליטריסטית, שוביניסטית, לאומנית וגזענית, שאחוז עצום מהתקציב שלה מופנה למימון כוחות צבא, כלי נשק, מערכות ביון ומאמצי "הסברה", על חשבון רווחה וחינוך, מדינה שמחנכת לבורות וחרדה ושנגררת פעם אחר פעם למלחמות קטלניות.

אנו מתנגדות באופן חד־משמעי להרג אזרחים, החזקת בני ערובה או התעללות, וזה כולל כמובן את ההתקפה של חמאס ביום ה־7 באוקטובר. אלא שהתועלת בגינוי האלימות מועטה כל עוד אין מכירים בכך שבהעדר פתח לשינוי בדרכי שלום, גדלים הסיכויים לבחירה במאבק מזויין שקשה מאד לעצור או לרסן. כפי שראינו הכאב בדרך זו גדול מנשוא.

שום התפתחות היסטורית אינה בלתי נמנעת. התפקיד של השמאל ההומאני הוא לדחות את צורת החשיבה הדוגמטית לפיה "אין ברירה" או "אין פרטנר" ולהתעקש על קיומן של אפשרויות אחרות של פיוס ורווחה, חיים משותפים וחמלה. מי שבאמת מתנגד לאלימות חייב תמיד להשאיר פתח לשינוי.

אז מה אתן מציעות לעשות עכשיו?

אחרי עשרות שנים של דיכוי ואלימות, הדרך קדימה אינה פשוטה כלל וכלל. עם זאת, עלינו להבין שהבחירה החוזרת ונשנית בנישול, באלימות, בדהומניזציה, בהתעלמות מהזכות לשיבה, לחירות ושוויון, הביאה אותנו למצב הזה. אותה בחירה היא בשורש הכאב שחוה כמעט כל אדם בין הים לירדן מול שפיכות הדמים הנוראה בשבועות האחרונים. אנחנו יכולות גם לזכור שמשטרים קולוניאליים במקומות אחרים בעולם הוחלפו ושכסוכים מרים, אלימים ומורכבים לא פחות משלנו הסתיימו. הפסקת אש מיידית, חילופי שבויים וחטופים והתחלת תהליכי פיוס והכרה יאפשרו לנו להסתכל קדימה אל עתיד צודק יותר ואלים פחות. זה דורש מכולנו אומץ, אבל המאמץ הזה חייב להתחיל עכשיו. כל יום שבו אנחנו ממשיכות לקבל את הסדר הקיים הוא עוד יום של הרג, סבל וסכנה לכולנו. כל יום שבו אנחנו שומרות על צלם אנוש, מתנגדות לפגיעה בחפים מפשע, מאמינות באנושיות של כל אדם ומתעקשות על פוליטיקה של פיוס הוא יום של חיים ותקווה.

